

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské výchovy

Inovace aktivit Centra volného času Vrbátky

Bakalářský projekt

Autor: Aneta Češková

Vedoucí práce: Mgr. Marcela Fojtíková Roubalová, Ph.D.

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem bakalářský projekt vypracovala samostatně a vyznačila jsem veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne

.....

Aneta Češková

Děkuji Mgr. Marcele Fojtíkové Roubalové, PhD. za pomoc, trpělivost a cenné rady k projektu a za veškerý čas, který mi věnovala během mého studia. Dále děkuji své rodině za velkou podporu nejen při psaní bakalářského projektu. Obzvláště pak děkuji neteři a synovci, kteří mi při tvorbě bakalářského projektu významně pomohli.

Obsah

Úvod.....	7
1 Centrum volného času Vrbátky.....	8
1.1 Obecně o centrech volného času	8
1.2 Historie instituce.....	8
1.3 Současná činnost	9
1.4 Popis zařízení	10
1.5 Inovace	11
2 Montessori dílničky.....	11
2.1 Marie Montessori – zakladatelka Montessori pedagogiky.....	11
2.2 Metoda Montessori.....	12
2.3 Pilíře Montessori pedagogiky.....	14
2.3.1 Období zvýšené vnímavosti	14
2.3.2 Připravené prostředí	14
2.3.3 Řád	15
2.3.4 Normalizace	15
2.3.5 Průvodce.....	16
3 Charakteristika cílové skupiny dětí z pohledu vývojové psychologie	18
3.1 Kognitivní vývoj.....	19
3.2 Emoční vývoj a socializace	20
3.3 Vývoj sociálních kontrol	20
3.3.1 Vývoj sociálního porozumění	20
3.3.2 Vývoj sociálních rolí	21
3.4 Hra	21
4 Kroužek Montessori dílničky.....	22
4.1 Popis způsobu fungování kroužku	22
4.1.1 Časová dotace.....	22

4.1.2	Počet dětí.....	22
4.1.3	Financování.....	23
4.1.4	Cíle.....	23
4.1.5	Struktura jednoho kroužku.....	24
4.2	Praktické aktivity.....	27
4.2.1	Aktivita: Mytí rukou.....	27
4.2.2	Aktivita: Přenášení židličky.....	28
4.2.3	Aktivita: Mytí stolu.....	28
4.2.4	Aktivita: Zametání podlahy.....	29
4.2.5	Aktivita: Přenášení tácu.....	30
4.2.6	Aktivita: Chystání pomůcek na tác.....	31
4.2.7	Aktivita: Přesýpání cizrny.....	31
4.2.8	Aktivita: Rozdělování cizrny.....	32
4.2.9	Aktivita: Přelévání vody.....	33
4.2.10	Aktivita: Práce s pipetou.....	34
4.3	Aktivity rozdělené do tematických bloků.....	35
4.3.1	Podzim.....	35
4.3.1.1	Aktivita: Rozkvetlá louka.....	35
4.3.1.2	Aktivita: Tajuplný pytlík.....	36
4.3.1.3	Aktivita: Obraz z přírodnin.....	36
4.3.1.4	Aktivita: Pozorování jablka.....	37
4.3.1.5	Aktivita: Korále z jeřabin.....	38
4.3.1.6	Aktivita: Šípkový čaj.....	38
4.3.2	Zima.....	39
4.3.2.1	Aktivita: Malování v mouce.....	39
4.3.2.2	Aktivita: Hra na ticho.....	40

4.3.2.3	Aktivita: Experiment s ledem	40
4.3.2.4	Aktivita: Sněhový řetěz	41
4.3.2.5	Aktivita: Krmení pro ptáčky	42
4.3.3	Jaro	43
4.3.3.1	Aktivita: Malování na pozorovací květináč	43
4.3.3.2	Aktivita: Zasazení čočky do pozorovacího květináče	43
4.3.3.3	Aktivita: Setí semínek	44
4.3.3.4	Aktivita: Pozorování růstu semínek v různých podmínkách ...	45
4.3.3.5	Aktivita: Pestrobarevné květy	46
4.3.3.6	Aktivita: Barvy kolem nás	47
	Závěr.....	48
	Seznam použitých zkratk.....	49
	Seznam použitých zdrojů	50
	Bibliografické zdroje.....	50
	Internetové zdroje.....	51
	Rozhovory	52
	Online konference	52

Úvod

Posláním Centra volného času ve Vrbátkách je vést děti a mládež ke smysluplnému prožívání volného času, k rozvoji jejich osobnosti, k získávání specifických dovedností a klíčových kompetencí na základě osobních zájmů. CVČ své poslání realizuje v rámci široké nabídky volnočasových aktivit – zájmových kroužků, jednodenních akcí či táborů. Každý zájmový kroužek se zaměřuje na specifickou činnost a rozvíjí děti v konkrétní oblasti, kterou si samy zvolí na základě svých zájmů.

Cílem tohoto bakalářského projektu je vytvořit a popsat program zájmového útvaru pro děti ve věku od tří do šesti let, který necílí na jeden určitý zájem dítěte, ale který nabízí pestrou nabídku činností, sestavenou tak, aby pomáhala celostnímu rozvoji osobnosti.

Cíle kroužku vychází z potřeb dětí z pohledu vývojové psychologie a ze základních prvků Montessori metody. Struktura kroužku, jednotlivé činnosti i jeho klima se snaží o vytvoření bezpečného a podnětného prostředí, které umožní dětem rozvíjet svou osobnost, samostatnost a schopnost rozhodovat se.

Teoretická část projektu je rozdělena do několika tematických celků. Nejprve je popsáno Centrum volného času ve Vrbátkách, jeho historie a současná činnost. Ve druhé části je přiblížena Montessori metoda, její zakladatelka, Maria Montessori a základní prvky, na nichž metoda stojí. Ve třetí části je charakterizovaná cílová skupina dětí z pohledu vývojové psychologie.

Praktická část projektu se zaměřuje na konkrétní návrh programu kroužku na jeden školní rok, tzn. od října do května následujícího roku. Jsou zde stanoveny cíle, časová dotace, cílová skupina dětí, financování a struktura jednoho kroužku. Dále je zde popis jednotlivých aktivit, které jsou rozděleny do dvou tematických celků. Prvním celkem jsou praktické aktivity, které cílí na rozvoj samostatnosti a sebeobslužných dovedností. Druhým celkem jsou aktivity rozdělené podle ročních období. Tyto aktivity mají kreativní charakter a cílí především na celkový rozvoj osobnosti dítěte, smyslů a motorických dovedností, vztahu k přírodě a k prostoru, v němž se pohybují, dále na rozvoj jazyka a rozvoj myšlení a v neposlední řadě na rozvoj sociálních dovedností.

1 Centrum volného času Vrbátky

1.1 Obecně o centrech volného času

Posláním center volného času je podporovat, motivovat a vést děti a žáky, studenty, mládež, ale i dospělé k rozvoji osobnosti, k získávání a rozvoji klíčových a odborných kompetencí, zejména smysluplného prožívání volného času, a to širokou nabídkou volnočasových aktivit v bezpečném prostředí, s profesionálními pedagogy.

Centra volného času také mohou poskytovat metodickou, odbornou, popřípadě materiální pomoc účastníkům zájmového vzdělávání, případně školám a školským zařízením.

Jejich činností je organizování pravidelných zájmových útvarů pro stálou skupinu účastníků, tzv. kroužků. Podílejí se na organizaci soutěží a přehlídek dětí a žáků, organizují otevřené dlouhodobé i jednorázové aktivity, kurzy a jiné akce, jako jsou tábory, otevřené kluby, výukové programy pro školy navazující na průřezová témata rámcových vzdělávacích programů, adaptační programy v rámci prevence sociálně patologických jevů a řadu dalších činností. (Střediska volného času [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/strediska-volneho-casu>)

1.2 Historie instituce

Centrum volného času ve Vrbátkách bylo založeno v roce 2004. Svou činností navazovalo na volnou klubovnu pro mládež, která se svou funkcí podobala nízkoprahovému zařízení. Klubovna neměla stálé prostory ani vedení, tudíž nebylo možné setkávat se pravidelně, obzvláště v zimních měsících.

V roce 2004 došlo v obci Vrbátky k otevření nové budovy obecního úřadu a vznikla potřeba využít prostor předchozí budovy, konkrétně prostor bývalé obecní knihovny. CVC Vrbátky bylo založeno Annou Žákovou, která se za podpory obce a dobrovolníků stala první vedoucí.

Činnost CVČ spočívala v organizaci pravidelných zájmových útvarů, pro všechny věkové skupiny, každý všední den v týdnu. Zpočátku byli lektoři kroužků pouze dobrovolníci. Měsíční poplatek účastníků činil 100 Kč, po uhrazení tohoto poplatku mohli účastníci navštěvovat libovolný počet kroužků. Obec Vrbátky hradila provozní náklady budovy, včetně vybavení a energií. Veškerá činnost CVČ fungovala na základě podpory obce, ale také za pomoci dobrovolníků a rodičů dětí, které CVČ navštěvovaly. (Rozhovor s Annou Žákovou, Vrbátky, 25. listopadu 2020)

1.3 Současná činnost

V současné době CVČ Vrbátky nabízí zájmové kroužky pro děti se sportovním zaměřením, např. Tancáček, Moderní tance, Fotbal, Tenis, Sport'ák, Ping Pong, Badminton, Volejbal, Jógu nebo Florbal. Dále nabízí kroužky kreativního a hudebního charakteru, např. Flétnička a Šikovné ručičky a dále pak kroužky s charakteristikou otevřeného klubu, např. Tralaláček, Bing Bong klub, Broučci, Volňásek, Deskový klub nebo Výletníček. CVČ Vrbátky nabízí také kroužky s prvky Montessori pedagogiky, a to Montessori dílničky pro maminky s dětmi a Montessori dílničky pro předškolní děti. Aktuálně je tedy v nabídce 20 zájmových útvarů pro děti i dospělé, které jsou realizovány od října do května, pokud si vedoucí zájmového útvaru neurčí jinak. (Centrum volného času Vrbátky [online]. [cit. 2020-10-15]. Dostupné z: <https://cvc-volnasek.webnode.cz/>)

Pro účastníky zájmových útvarů je stanoven měsíční poplatek 100 Kč. Po uhrazení tohoto poplatku může účastník navštěvovat libovolný počet kroužků. Provoz budovy CVČ je i nadále financován obcí Vrbátky, tudíž poplatek pro účastníky má spíše symbolický charakter. (Rozhovor s Mgr. Miroslavou Gabrielovou, vedoucí CVČ Vrbátky, Vrbátky, 15. 10. 2021)

Kromě zájmových kroužků CVČ Vrbátky organizuje pravidelné akce pro veřejnost, např. Drakiáda, Vyrábění adventních věnců, Rodinný X – Boj, Den Země, Dětský den apod.

V období letních prázdnin, kdy neprobíhají kroužky, CVČ Vrbátky nabízí čtyři typy akcí. Jednodenní akce, které probíhají v budově CVČ od 8:00 do 16:30 a jsou určeny pro děti od 7 let. Jejich cílem je nabídnout místním dětem zpestření prázdnin. Dalším typem akcí jsou příměstské tábory pro děti, které se rovněž konají v budově CVČ. Příměstský tábor trvá zpravidla pět dní, od pondělí do pátku, každý den od 6:30 do 16:00 a je určen pro děti od 4 let. Dalším typem letní akce je pobytový tábor, který se koná mimo obec, vždy na jiném místě. A posledním typem prázdninové akce, kterou CVČ nabízí, je rodinný zážitkový tábor, určený pro rodiče s dětmi od 4 let.

V současné situaci, kdy je provoz CVČ omezen, vznikl program „Volňásek s vámi doma“, který má za cíl povzbudit rodiče s dětmi k aktivnímu prožívání volného času. Na webové stránce CVČ se pravidelně objevují nové soutěže, videa nebo články s nápady, jak volný čas smysluplně využít. (Centrum volného času Vrbátky [online]. [cit. 2020-10-15])

1.4 Popis zařízení

Zájmové útvary se konají v 1. patře budovy CVČ, v sále, který zabírá asi polovinu horního patra. Sál je obdélníkového tvaru, má asi 15 metrů na délku a 11 metrů na šířku. Poskytuje dostatek prostoru pro volný pohyb dětí. V místnosti je několik oken, tudíž je dobře prosvětlená. Podél stěn jsou dřevěné skříňky, ve kterých jsou uloženy hračky a pomůcky tak, aby na ně děti pohodlně dosáhly a mohly s nimi samostatně manipulovat.

Sál je rozdělen do čtyř hlavních zón. První z nich je pracovní zóna, v níž jsou umístěny dva dětské stoly s dětskými židličkami. Druhou zónu je odpočinková zóna, která slouží k odpočinku, ale také ke klidným aktivitám dětí, jako je čtení, práce s pomůckami apod. V této zóně se nachází molitanové kostky a podsedáky. Další zóna je určena pro pohybové aktivity. Jsou zde umístěny žebřiny, piklerův trojúhelník, houpací prkno, žíněnky a tunel na prolézání. A poslední zóna je určena pro rodiče, kteří mohou v tichosti pozorovat své děti při aktivitách, popřípadě se občerstvit nebo si odložit věci.

Rodičům je umožněn vstup do vedlejší místnosti, kde se nachází kuchyňský kout a sklad hraček. Před vchodem do sálu se nachází šatna, která slouží k odložení oděvu a bot. Vedle šatny je vstup na sociální zařízení. Vše je v dosahu dětí, které se tak mohou samy obsloužit.

Nevýhodou je, že sál neslouží jen pro potřeby zájmového kroužku Montessori dílničky, tudíž se v něm nachází i hračky, které nejsou pro účastníky kroužku Montessori dílničky primárně určeny. Další nevýhodou je volný přístup dětí na nezajištěné schodiště, okolo nějž musí procházet, pokud chtějí navštívit sociální zařízení. (viz Příloha č. 28)

1.5 Inovace

Ačkoliv Centrum volného času ve Vrbátkách nabízí kroužky pro předškolní děti, všechny z nich jsou cíleny na určitý zájem dítěte, přestože děti v předškolním věku ještě často nemají své zájmy vyhraněné. Kroužek Montessori dílničky nabízí dětem možnost rozvíjet své smysly a praktické dovednosti na základě různorodých aktivit. Nabízí dětem také volný prostor, ve kterém mohou samostatně rozvíjet oblasti svého zájmu. Program kroužku vychází z potřeb dítěte v jeho vývoji a snaží se je naplňovat pomocí prvků Montessori metody.

2 Montessori dílničky

Montessori dílničky jsou zájmovým útvarům v CVČ Vrbátky a jsou určeny pro děti od tří do šesti let. Cíle kroužku i jeho klima je stavěno na základě prvků Montessori metody.

2.1 Marie Montessori – zakladatelka Montessori pedagogiky

Maria Montessori byla významnou italskou lékařkou a pedagožkou. Narodila se 31. srpna 1870 v Chiaravalle. Jako první italská žena vystudovala medicínu a provozovala svou praxi v Univerzitní psychiatrické léčebně v Římě, kde se specializovala na práci s dětmi s mentálním postižením.

Začala hledat způsoby, jak nejefektivněji s těmito dětmi pracovat. Všimla si, že prostředí, ve kterém děti žijí, není chudé jen materiálně, ale že také neobsahuje dostatek podnětných pomůcek, díky kterým by se děti mohly rozvíjet. Proto začala prostředí inovovat a upravovat. Začala dětem nabízet pomůcky, které jim pomáhaly v rozvoji jejich přirozených dovedností a docílila toho, že mnohé z nich zvládly zkoušky ze čtení a psaní původně určené pro zdravé děti.

Toto zjištění ji inspirovalo k rozvinutí své metody, kterou začala používat i se zdravými dětmi. Zbudovala centra pro děti nazvané Casa dei Bambini (Dům dětí), kde začala plně využívat metodu, kterou sestavila s dětmi mentálně postiženými. Dále pracovala na zdokonalení učebních pomůcek. Ve výuce se zaměřovala nejen na školní předměty, ale i na praktické dovednosti.

Vypracovala tak novou vzdělávací metodu, která je založená na specifických učebních pomůckách, podnětném prostředí a přirozeném zájmu dítěte. Její metoda vede děti k osvojení pracovních návyků, samostatnosti a svobody v rozhodování, která je spojena s odpovědností.

Po celý život zdokonalovala svou metodu, psala knihy a přednášela. Na její práci pozitivně reagoval i Sigmund Freud, když ve Vídni založila Montessori–Institut v roce 1936. Maria Montessori byla třikrát nominována na Nobelovu cenu. Během druhé světové války byly školy Marie Montessori uzavřeny, spolu s tím docházelo k likvidaci jejích knih. Od roku 1939 pobývala Maria Montessori v Indii. Do Evropy se vrátila až několik let po ukončení druhé světové války, a to v roce 1949. Žila v Holandsku, kde 6. května 1952 zemřela. (Montessori, 2012)

2.2 Metoda Montessori

Maria Montessori vnímala vzdělání jako zásadní nástroj, v němž je velká síla, kterou je třeba využít k rozvoji dnešního světa. Přichází s novým pohledem na dítě. Vnímá ho jako osobnost, která má moc vytvořit dospělého člověka, který může měnit svět. Vzdělání je metoda, která tvoří dospělého člověka na základě zkušenosti a má vést k celkovému rozvoji osobnosti. (Montessori, 2019)

Její metoda je založená na principu připraveného prostředí pro dítě, přičemž respektuje, že každé dítě je individuální osobnost s vlastními potřebami a vlastním tempem vývoje. Maria Montessori hovoří o senzitivních obdobích. Jedná se o období v životě dítěte, kdy se u něj vyvíjí a prohlubují jiné vlastnosti, schopnosti a vlohy. Dítě v tomto období potřebuje získat určitou dovednost. Jakmile se to dítěti podaří, senzitivní období pro získanou dovednost končí a může začít jiné senzitivní období, zaměřené na získání jiné dovednosti. (Lu, Gao, 2021. [online].[cit. 2021-03-24]. Dostupné z: <https://rustspolecne.cz/mezinarodni-konference-jaro-2021/3den>)

K získávání těchto dovedností dětem pomáhá prostředí, v němž žijí. Aby bylo prostředí užitečné, musí dítěti umět nabídnout pomůcky k rozvoji dovednosti, kterou se právě snaží získat. Montessori metoda znamená vědět, co děti potřebují a nabídnout jim takovou činnost, která odpovídá jejich věku a schopnostem. Pomáhá dítěti v rozhodování a samostatnosti. Maria Montessori založila tuto metodu na základě pozorování dětí v jejich přirozeném prostředí. Stěžejní myšlenkou její metody se stala věta: „*Pomoz mi, abych to dokázal sám.*“ Podstatou této myšlenky je nechat dítěti svobodu dělat věci samo, pouze mu poskytnout návod. V Montessori metodě nejde jen o vzdělávání v jednotlivých předmětech, ale hlavně o přípravu na život. Vzdělání má vycházet ze zájmu dítěte s ohledem na senzitivní období, ve kterém se právě nachází. Montessori metoda má v dětech podporovat spontánnost a přirozenost. (Montessori, 2012)

Montessori aktivity lze tedy rozdělit na praktická a smyslová cvičení. Mezi cvičení praktického života řadíme cvičení jako je chůze, nošení předmětů, zavírání a otevírání (např. dveří či skříněk), sebeobslužné činnosti (osobní hygiena, čisté oblečení, obuv), a další činnosti, kterými se děti snaží napodobit chování dospělých. Smyslová výchova obsahuje didaktické materiály, které umožňují rozeznávat kontrast mezi předměty, rozvíjejí zrakové, sluchové a hmatové vnímání. Dítě se učí vnímat a rozpoznávat vůni, chuť, velikost, hmotnost a teplotu různých předmětů. (Lu, Gao, 2021. [online].[cit. 2021-03-24])

2.3 Pilíře Montessori pedagogiky

Maria Montessori na základě své dlouholeté činnosti a pozorování dětí sestavila seznam několika pilířů, na nichž její metoda stojí. Jedná se o poznatky v oblasti dětského vývoje, prostředí, v němž se děti pohybují, respektujícího přístupu pedagoga k dítěti a také samotná osobnost pedagoga, kterého nazývá průvodcem.

2.3.1 Období zvýšené vnímavosti

Období zvýšené vnímavosti nebo také senzitivní období je časový úsek, kdy je dítě zvláště citlivé na specifické vjemy. V tomto období je pro dítě přirozené a zároveň nejsnazší určitou dovednost získat. Vychází to z předpokladu, že dítě při učení vychází z vnitřní motivace poznávat svět. Není třeba jej motivovat z vnějšku, ale stačí spoléhat na přirozené instinkty. Dovednost získaná v senzitivním období je trvalá. Se senzitivními obdobími je spojen taky řád v prostoru, pořádek a přehledné uspořádání věcí. Podle Montessori (2012) má dítě potřebu ovládnout své okolí. Proto, aby to mohlo udělat, potřebuje, aby svému okolí rozumělo. Tento řád věcí přispívá k duševnímu klidu dítěte, které se tak může lépe soustředit na činnost.

2.3.2 Připravené prostředí

Maria Montessori (2018) hovoří o tom, že základní potřebou a zároveň schopností dítěte je soustředění. Na schopnosti soustředit se spočívá základ osobnosti dítěte a také sociální chování.

Dětská mysl vnímá a vstřebává vše kolem sebe. Dítě pro svůj optimální rozvoj potřebuje prostředí bohaté na podněty, aby se mohlo rozvíjet. Prostor má v dětech vzbuzovat pocit svobody a dávat jim prostor projevit své přirozené potřeby a zaujmout k nim vlastní postoje.

Prostor by měl být prakticky upraven tak, aby se dítě mohlo samostatně obsloužit. To už si samo zvolí, jakou pomůcku si vezme, kde si s ní bude hrát a po jak dlouhou dobu. Úkolem průvodce je příprava optimálního prostředí, ve kterém může dítě provozovat činnost, kterou si zvolilo. Průvodce jen pomáhá dětem vytvořit si k předmětům vztah a orientovat se v jejich uspořádání. Zasahuje v případě, kdy si dítě neví rady, nedokáže si vybrat činnost nebo když porušuje pravidla.

Rýdl (1999) říká, že pro vytvoření kvalitního prostředí pro dítě je třeba připravit podněcující pomůcky, poté nechat dítě samostatně se pohybovat a volit prostředky tak, aby se jejich prostřednictvím samo rozvíjelo. Zmiňuje také, že prostředí by mělo dětem přinášet pocit bezpečí a klidu a nebrzdit je v jejich volbě a spontánních aktivitách.

2.3.3 Řád

Dítě je přirozeně velmi citlivé na pořádek. Logické uspořádání věcí je jednou ze základních lidských potřeb, jejíž naplnění vede ke spokojenosti a pocitu bezpečí. Uspořádané prostředí je nezbytné pro klid a štěstí dítěte. V předškolním věku si děti osvojují principy orientace ze struktury prostředí. Uspořádání věcí pomáhá dítěti rozlišovat vztahy mezi jednotlivými předměty, což mu umožňuje vnímat okolní svět v celém jeho kontextu. Dítě může vnímat jednotlivé části, které jsou na sobě závislé a dohromady tvoří celek. (Montessori, 2012)

Dítě předškolního věku rádo nalézá věci na stejných místech. Zažívá u toho pocit uspokojení, protože vnímá, že se dokáže samostatně orientovat v prostředí a rozumí mu.

2.3.4 Normalizace

V průběhu vývoje dítěte, zejména v období od narození do tří let, vznikají ve vývoji takzvané odchylky. Tyto odchylky se vyskytují v případě, že dítě nevyrostá v podnětném prostředí, ve kterém se harmonicky rozvíjí jeho mysl i jeho tělo. Odchylek může být nespočet druhů a jejich přítomnost vede k nejrůznějším formám chování, které je považováno za zlobení. Mezi tyto formy chování patří odrazení, plachost, neschopnost či snížená schopnost adaptovat se na prostředí, destruktivita, agrese apod.

Normalizace není proces, v němž se pedagog snaží diagnostikovat a odstranit odchylky dětí. Nepřímým, ale účinným řešením je poskytnout dítěti správné a podnětné prostředí, ve kterém nebudou překážky pro jeho vývoj. (Montessori, 2012)

„Musíme dětem nabídnout normální život, kdy mohou být jejich těla myslí aktivní v prostředí, které obsahuje mnoho pohnutek k činnosti.“ (Montessori, 2019, Londýnské přednášky, str. 272)

Normalizace je tedy možné dosáhnout dvěma způsoby, prostřednictvím intenzivní činnosti a skutečného soustředění. Dětem pomáhá práce rukama, díky níž se mohou snadněji ponořit do soustředěné činnosti. Znovu se u nich objevuje chuť se učit a vrací se tak do stavu, v němž jsou děti schopné se znovu rozvíjet. (Montessori, 2019)

2.3.5 Průvodce

Montessori pedagogika nevnímá pedagoga jako člověka, jehož úkolem je předávat znalosti dětem. Učitel je spíše vnímán jako průvodce, který provází děti jejich vzdělávacím procesem a pomáhá jim objevovat jejich vlastní dovednosti a schopnosti. Úlohou dospělého není vyučovat, ale pomáhat dětské psychice v jejím tvůrčím úsilí o vlastní rozvoj. (Montessori, 2018)

Montessori (2019) říká, že pedagog má dva hlavní úkoly. Prvním je vytvořit pro děti podnětné prostředí, ve kterém budou všechny pomůcky v pořádku, ve kterém bude panovat příjemná atmosféra, a které u dětí neruší jejich soustředěnost. Je tedy pro děti přehledné a působí klidným dojmem.

Druhým úkolem pedagoga je nevyrušovat děti, pokud se soustředí. Pedagog má být připraven na situaci, kdy se dítě začne soustřeďovat na určitou činnost, zachytit ji a být ochoten dítě nevyrušovat. Tímto postojem vede pedagog dítě k normalizaci.

Další věcí, o které Montessori (2019) hovoří je osobnost pedagoga. Zmiňuje, že by pedagog měl být spořádaný, laskavý, důstojný a inspirativní. Vztah mezi pedagogem a dítětem není rovnocenný, ačkoliv je stále respektující. Děti potřebují v osobě pedagoga vnímat důstojnou a zralou osobu, kterou budou obdivovat pro její význam. Dále je v Montessori metodě kladen velký důraz na vnitřní přípravu pedagoga. Pedagog by neměl čerpat jen ze znalostí, které získal studiem odborných materiálů. Měl by pracovat na sebepoznávání, které postupně vede k odstranění defektů v jeho osobnosti a umožňuje mu nahlížet na dítě otevřeným pohledem, nezátíženým jeho vlastními nezpracovanými emocemi. (Montessori, 2012)

Rýdl (1999) charakterizuje průvodce pomocí několika kategorií. První kategorii nazývá Služebník lidského ducha. Tato role vychází z příběhu o služebníkovi a pánu. Úkolem služebníka je nachystat pánu všechny věci, které by mohl potřebovat. Pán má svobodu si zvolit, které věci využije a které ne. Obdobně je tomu u průvodce a dítěte. Další kategorii nazývá Spolupracovník, kde zdůrazňuje kooperaci jako princip, na němž by měla být založena práce průvodce a pedagoga. Rýdl (1999) mluví i o roli Pomocníka, kde zmiňuje důležitost pochopení hranic, ve kterých může pedagog působit. Principem pomoci není dokončit aktivitu namísto dítěte, ale přimět dítě, aby rozvíjelo samostatné jednání. Předposlední kategorií je role Vedoucí a organizátor. Rýdl (1999) hovoří o nutnosti připraveného průvodce, který je autorem nejen připraveného prostředí, ale i celé učební situace. Poslední kategorie nese název Podněcovatel dětské svobody.

Rýdl (1999) definuje pět hlavních úkolů průvodce. Prvním z nich je samopříprava. V rámci samopřípravy by se měl průvodce věnovat poznání sebe sama, pracovat na osobním rozvoji, aby se stal zralou osobností a vzorem pro děti. Dalšími úkoly průvodce je podle Rýdla (1999) připravit dětem podnětné prostředí, zajistit svobodu rozvoje, seznámit děti s pomůckami, a přitom je soustředěně pozorovat.

3 Charakteristika cílové skupiny dětí z pohledu vývojové psychologie

V předškolním věku je pro dítě stále nejdůležitějším prostředím rodina. Je to základ, na kterém staví jak mateřské školy, tak střediska volného času, která mohou napomáhat dalšímu rozvoji dítěte. Ačkoliv je rodinné prostředí stále to nejdůležitější, dítě už začíná objevovat i další vztahy mimo rodinu.

Období předškolního věku je období, ve kterém vývoj probíhá již v méně nápadných změnách. Je to období narůstající soběstačnosti. Dítě už se umí samo bezpečně pohybovat, zdokonaluje se jeho motorický vývoj, má lepší koordinaci, zdokonaluje jednotlivé pohyby, které jsou již hbitější a elegantnější. Dítě získává dovednosti v samoobslužných činnostech jako je stravování, oblékání či hygienické návyky. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

V předškolním věku vzrůstá zájem o mluvenou řeč obecně – říkanky, básničky a pohádky. S tím je spojen i výrazný rozvoj řeči, dítě lépe vyslovuje a skládá složitější souvětí. Vágnerová (2000) zdůrazňuje rozvoj mluvené řeči jako komunikačního prostředku, který je již na přijatelné úrovni a umožňuje dítěti komunikovat nejen s rodiči, ale i se svými vrstevníky, učiteli nebo vychovateli. Dále také zmiňuje, že dítě je přibližně od čtyř let schopné diferencovat způsob komunikace, aby se přizpůsobilo možnostem svého komunikačního partnera. Pokud mluví dítě s dospělým, často používá zdvořilejší výrazy než v rozhovoru se svým vrstevníkem. Pro komunikaci mezi dvěma vrstevníky v předškolním věku je charakteristické přímé vyjadřování a množství specifických výrazů. Pro tento způsob komunikace je také typické, že dialog často přechází v monolog jednoho z komunikačních partnerů. Při komunikaci dítěte předškolního věku s malými dětmi je předškolák schopen se přizpůsobit jejich komunikačním možnostem a věnovat větší pozornost jejich potřebám.

Rozvoj řeči je přímo spojen s rozvojem přemýšlení. Dítě rozvíjí poznatky o sobě samém i o okolním světě. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Vágnerová (2000) řadí mezi znaky charakteristické pro předškolní období také rozvoj aktivity jako takové. Aktivita podle ní přestává být samoúčelná, ale dítě skrze ni již dosahuje určitých cílů.

Maria Montessori (2018) popisuje období od narození do šesti let jako nejdůležitější období v životě člověka. V tomto období se zakládá a formuje lidská osobnost a intelekt, ale i všechny další složky lidské osobnosti. Dětství nazývá formotvorným procesem. Podstatou dětské inteligence je intenzivní a velmi specificky zaměřená vnímavost, která dítěti umožňuje vnímat svět všemi jeho smysly. Proces učení probíhá od nevědomého k vědomému. Dítě od narození přirozeně vstřebává všechno, s čím se v životě setká. Montessori (2018) to nazývá schopnost psychické absorpce. Používá slovo absorpce, protože se jedná o samovolný a vůli neovlivnitelný proces. Vjemy, které dítě vstřebává nejsou jen něčím, co si dítě ukládá do paměti. Vjemy jsou aktivní prvky, které formují samotnou osobnost dítěte. Tohle je typické pro dítě od narození do přibližně tří let. Ve věku od tří do šesti let všechny poznatky, které dítě nevědomě absorbovalo převádí do vědomí procesem, kterému říkáme hra. Proto Montessori (2018) nazývá toto období *Obdobím tvořivého sebezdokonalování prostřednictvím činnosti*. Dítě svými činnostmi v rámci hry posiluje funkci svého vědomí a tím formuje samo sebe, jakožto člověka. Aby se dítě mohlo rozvíjet a využívat svou tvůrčí sílu, potřebuje se pohybovat v podnětném prostředí, které mu umožní načerpat vjemy, na které jsou základním kamenem pro všechny jeho další poznatky. Neztrácí svou schopnost absorbovat vjemy z okolí, ale doplňuje ji o aktivní sbírání zkušeností. Intelekt předškolního dítěte už se tedy nerozvíjí jen tím, že vstřebává svět okolo sebe, ale potřebuje také činnost a prostředí, které mu nabídne podněty k aktivitě.

3.1 Kognitivní vývoj

Dítě se kolem čtvrtého roku věku dostává do úrovně názorového myšlení. Znamená to, že je schopno lépe uvažovat v pojmech. Přesto nejsou zatím jeho úsudky tvořeny na základě logického uvažování, ale především na základě vizuálního dojmu. Dítě dokáže rozpoznat fikci od reality, čehož využívá při hře. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Zároveň dítě využívá fantazie jakožto prostředku s harmonizujícím charakterem. Má tendenci interpretovat si realitu tak, aby jí rozumělo. Fantazie pomáhá dítěti orientovat se ve světě a považovat jej za bezpečné místo. Je nezbytná pro citovou a rozumovou rovnováhu. (Vágnerová, 2000)

3.2 Emoční vývoj a socializace

Rodina je pro předškolní dítě stále tím nejdůležitějším socializačním prostředím, ačkoliv ve srovnání s batolecím obdobím ztrácí na významu. U předškolních dětí dochází k rozvoji sociální reaktivity, tedy k vývoji emočních vztahů k lidem, a to jak v bližším, tak ve vzdálenějším okolí. Dítě tvoří první vztahy s lidmi mimo rodinu. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

3.3 Vývoj sociálních kontrol

Dítě předškolního věku vnímá hranice, které mu nastavují rodiče a postupně je přijímají za své. Narůstá schopnost seberegulace, takže se dítě přestává řídit pouze aktuálními impulzy. Dítě se učí odložit bezprostřední naplnění těchto impulzů a potřeb. Kolem třetího roku věku se u dětí objevuje tzv. období vzdoru, kdy dítě cítí velkou potřebu dělat věci samo a po svém. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Dítě v předškolním věku přesto stále přijímá názor dospělých nekriticky a představu o sobě samém a správném chování si tvoří na základě jiných osob, a to především rodičů, učitelů a vychovatelů. (Vágnerová, 2000)

3.3.1 Vývoj sociálního porozumění

Předškolní dítě se učí vnímat a rozumět svým pocitům. Učí se je čím dál tím zřetelněji vyjadřovat. Spolu s rozvojem vnímání vlastních emocí se u dětí rozvíjí i schopnost empatie, tedy schopnost porozumět pocitům druhých. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

V tomto období je pro dítě důležitý kontakt se svými vrstevníky, protože dětem napomáhá ke správnému emočnímu vývoji a rozvoji sociálních dovedností. Při interakci dospělého s dítětem, dospělý umí lépe ovládat své emoce, tudíž se dítě nemůže dostat do kontaktu s takovým množstvím emočních reakcí, jako při interakci dvou dětí. Dospělý se při hře s dítětem dětské hře zpravidla podřizuje, tudíž dítě není nuceno o způsobu hry komunikovat, a dostat tak zpětnou vazbu v podobě emoční reakce. Děti, které jsou v kontaktu se svými vrstevníky, dokážou lépe rozpoznat vnitřní emoční stav u druhých lidí. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

3.3.2 Vývoj sociálních rolí

Dítě si začíná osvojovat vzorce chování a postoje, které od něj okolí očekává, přiměřeně k věku. Začíná rozlišovat mužskou a ženskou roli a začíná si osvojovat dovednosti spojené s jejich sociální rolí. Proto je v tomto období velmi důležitý mužský i ženský vzor.

Kolem dvou a půl let dítěte se mění struktura společenské hry. Do této doby si děti hrají vedle sebe, jedná se tedy o hru souběžnou, paralelní, která se postupně mění ve hru společnou, asociativní, kde vzniká potřeba spolupráce a rozdělení rolí ve hře. V období okolo čtvrtého až pátého roku dítěte můžeme pozorovat, že spíše převažuje hra kooperativní. Dítě při hrách získává přirozenou možnost učit se sociálním rolím a nacvičuje si pozitivní způsoby spolupráce. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

3.4 Hra

V předškolním období má hra významnou roli v socializačním procesu. Celé předškolní období bývá nazýváno obdobím her. Hra vede děti k osvojení dovedností, které jsou pro jejich život důležité. Také má zásluhu na rozvoji fantazie, tvořivosti a uměleckých schopností. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Hra je popisována také jako nejlepší způsob, jak může dítě rozvíjet předpoklady všeho, co bude v dalším životě potřebovat. Hra dává dítěti prostor pro osobní prožitky a vlastní zkušenost, ale také pro uplatnění svých zájmů a vyjádření představy o světě a vztahu k němu. (Kolláriková, Pupava, 2010)

Hra má terapeutický účinek. Může dítěti pomoci uspokojit potřeby a přání, které nemůže uspokojit v realitě a nabízí prostor pro zpracování problematických skutečností. (Vágnerová, 2000)

Montessori (2018) považuje hru za přirozený a velmi důležitý proces, při němž si dítě zvědomuje poznatky, které pozorováním načerpalo. „*Působením na vnější svět formou hry dítě prozkoumává odrazy skutečnosti, které si utvořilo již dříve bez účasti vědomí.*“ (Montessori, 2018, s. 26). Pro tuto zkušenost je pro dítě nezbytná manuální činnost. Montessori popisuje ruku jako nástroj lidského intelektu.

4 Kroužek Montessori dílničky

Kroužek Montessori dílničky vznikl, aby naplnil potřebu CVČ Vrbátky, nabídnout dětem kroužek s delší časovou dotací, který není jednostranně zaměřený na určitou činnost, ale který nabízí rozmanitou nabídku činností a všestranně děti rozvíjí. Kroužek bylo možné otevřít za finanční podpory obce Vrbátky, která poskytla finance na pořízení Montessori pomůcek a upravení nábytku tak, aby vyhovoval potřebám kroužku.

Kroužek neměl nikdy pevně stanovenou strukturu, proto se tento projekt věnuje sestavení programu na jeden školní rok. Aktivity mají za cíl naplňovat potřeby dětí, které vycházejí z poznatků vývojové psychologie a z principů Montessori metody.

4.1 Popis způsobu fungování kroužku

V následujících kapitolách je popsáno fungování kroužku – časová dotace, pro jaký počet dětí je kroužek určen, financování, cíle kroužku a také struktura jednoho kroužku.

4.1.1 Časová dotace

Kroužek se koná pravidelně jednou týdně v čase 15:30 - 18:30. Děti se nemusí kroužku účastnit po celou dobu. Čas stanovený pro příchod dětí je od 15:30 do 16:00 a čas stanovený pro odchod je od 17:30 do 18:30.

Tato časová variabilita kroužku je nastavená proto, aby vyšla vstříc potřebám dětí a možnostem rodičů. Kroužek nabízí možnost vyzvednutí dětí přímo z mateřské školy, takže některé děti jsou celý den pryč z domova, proto je pro ně obtížné zůstat v kroužku až do 18:30. Naopak některé děti, které nenavštěvují mateřskou školu a do kroužku přicházejí s rodiči, jsou zvyklé na odpolední odpočinek, proto nestíhají příchod na 15:30.

4.1.2 Počet dětí

Kroužek Montessori dílničky je určen pro maximálně 10 dětí ve věku od 3 do 6 let.

4.1.3 Financování

Poplatek za kroužek Montessori dílničky je nutné uhradit jednou měsíčně ve výši 200 Kč na účet Centra volného času ve Vrbátkách. Poplatek se vymyká ze standartního financování kroužků, kdy účastník zaplatí poplatek 100 Kč a může navštěvovat libovolný počet kroužků. Je to způsobeno tím, že kroužek Montessori dílničky má vyšší náklady na materiální vybavení. Lektor kroužku má s obcí Vrbátky uzavřenou dohodu o provedení práce s fixním platem 100 Kč za hodinu práce. Každý lektor dostane na začátku školního roku informaci, jakou částku může investovat do materiálního vybavení kroužku. Materiální potřeby může lektor pořizovat i v průběhu školního roku na základě dohody s vedoucí CVČ.

4.1.4 Cíle

Kroužek Montessori dílničky si klade za cíl normalizaci dítěte, tedy nabídnout dítěti dostatečně podnětné prostředí, v němž může dítě uplatnit svůj potenciál a samostatně se rozvíjet na základě svých zájmů.

Dalším cílem je podpořit u dětí samostatnost, a to jak v samoobslužných činnostech, tak ve schopnosti rozhodovat se. Řád kroužku pomáhá dětem snadněji se v prostředí orientovat a samostatně jednat bez pomoci dospělého.

Jednotlivé aktivity jsou zaměřené především na rozvoj smyslů a praktických dovedností, ale pomáhají také dětem naplnit potřeby, které vyplývají z vývojové psychologie, a to konkrétně rozvoj smyslů, řeči, nácvik praktických dovedností, rozvoj jemné a hrubé motoriky, koordinace oko–ruka, ale také socializace či nácvik sociálních rolí.

Cíle jsou stanovovány i na základě poznatků o senzitivních obdobích dítěte. Tyto období jsou jazyk, řád, drobné detaily, zdokonalování smyslů, pohyb a sociální dovednosti. (Lu, Gao, 2021. [online].[cit. 2021-03-24])

4.1.5 Struktura jednoho kroužku

Každý kroužek je rozdělen do několika částí. Jednotlivé aktivity nemají pevně stanovený časový rámec, ale jejich pořadí v rámci jednoho kroužku je vždy stejné. Děti tak lépe chápou strukturu kroužku a cítí se bezpečně, protože ví, co co bude následovat. Rozumí prostoru, ve kterém se nachází. (Srov. LANGSTAFF, 2021. [online].[cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <https://rustspolecne.cz/mezinarodni-konference-jaro-2021/1-den/>)

Příchod dětí a prostor pro volnou hru

První část kroužku (od 15:30 do 16:00) je vyhrazena pro příchod dětí do kroužku. Děti, které už v kroužku jsou, mají čas pro samostatnou práci s pomůckami. Mohou využít libovolné hračky nebo pomůcky. Platí jediné pravidlo, že pokud si s hračkou hraje nějaké dítě, hračka je zabraná a není k dispozici pro ostatní děti. Jakmile dítě svou práci s hračkou či pomůckou dokončí, vrátí ji zpět na původní místo a hračka se stává opět dostupnou.

Kruh

Druhou část kroužku (od 16:00 do 16:30) nazýváme Kruh. Je to uvítací rituál, který slouží zahájení společné činnosti. Podle Kaufmmanové – Huberové (1998) rituální činnost nabízí pocit známého prostředí, pomáhá dětem lépe se orientovat a cítit se bezpečně. Opakování rituálů může pomoci zklidnit atmosféru a přispívá k lepší koncentraci dětí.

Spolu s dětmi si vezmeme podsedáky a posadíme se na zem do kruhu. Naše setkání zahajujeme společnou písní, kdy společně zpíváme slova: *“Ahoj, ahoj, tak už jsme se sešli. Ahoj, ahoj, tak už jsme všichni tu.”* Poté oslovujeme jednotlivé děti následujícím způsobem: *“I František je tady, ahoj.”* Jména měníme podle jmen dětí. Při slově *“ahoj”*, které následuje po oslovení, se na zmiňované dítě všichni podíváme, usmějeme a dlaní mu zamáváme. Tímto způsobem oslovíme a přivítáme všechny děti a na závěr znovu zopakujeme: *“Ahoj, ahoj, tak už jsme se sešli. Ahoj, ahoj, tak už jsme všichni tu.”*

Následuje povídání s paní liškou Povídkou. Aktivita je zaměřena na rozvoj řeči, schopnost vyjadřovat se, a zároveň vede děti k trénování dovednosti naslouchání. (Srov. Kotová, 2019) Aktivita má klidný charakter. Liška Povídkka je plyšová hračka, artefakt, který pomáhá rozlišit, které dítě může mluvit a které má naopak klidně naslouchat. Lišku Povídkku držíme v ruce a vysvětlíme dětem, jaká aktivita bude následovat a seznámíme je s jednoduchými pravidly. Dítě, které má v ruce lišku Povídkku, může mluvit. Dítě, které v ruce lišku Povídkku nemá, sedí tiše a naslouchá. Ptáme se, jak děti prožily dobu, po kterou jsme se neviděli a jestli je něco, co nám chtějí sdělit.

Poslední aktivitou, kterou v kruhu děláme, jsou rytmické a hudební aktivity. Věnujeme se vytleskávání rytmu, inspirované metodou Franka Leta (Srov. Leto, 2021. [online]. [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <https://rustspolecne.cz/mezinarodni-konference-jaro-2021/2-den/>), hře na Orffovy nástroje (Srov. Keller, Hurník, Poš, Dostal, Kröschlová, Eben, 1969), hudebně–pohybovým hrám nebo zpěvu s kytarou.

Pohybové aktivity

Pohybové aktivity pomáhají dětem rozvíjet jejich fyzické dovednosti, hrubou motoriku, koordinaci těla i jednotlivých pohybů a zároveň dětem naplnit potřebu volně se pohybovat. Při pohybových aktivitách se snažíme využívat venkovního prostředí. Ven chodíme v každém ročním období od 16:30 do 17:00, výjimkou je například bouřka, prudký déšť, husté sněžení apod. Využíváme prostory obecního dětského hřiště, kde mají děti k dispozici workoutové hřiště nebo opičí dráhu. Dále využíváme betonový plac pro všeobecně známé pohybové aktivity, například hry *Mrazík*, *Honěná*, *Rybičky a rybáři*, *Honzo vstávej*, *Kuba řekl*, *Čáp ztratil čepičku apod.* Pokud není možné pohybové aktivity realizovat venku, využíváme vnitřního vybavení zařízení, což jsou žebřiny, žíněnky, obruče, jóga matky, piklerův trojúhelník, houpací prkno a další. S dětmi se věnujeme dětské józe, chůzi po čáře, prolézání opičí dráhy a podobně. (srov. Ganglion Bigorda, Mullenheim, Vinay, 2017)

Společná aktivita

Společná aktivita probíhá v čase od 17:00 do 17:30. Aktivity, které s dětmi děláme společně mají většinou kreativní charakter. Jsou zaměřeny na rozvoj smyslů, praktické dovednosti, ale také na přírodní témata. Aktivity jsou upraveny tak, aby je dítě mohlo zvládnout samostatně bez přímé pomoci dospělého. Jsou rozděleny do třech tematických bloků na základě ročního období, tedy na podzim, zimu a jaro. Aktivity jsou inspirovány prvky z Montessori metody, struktura aktivit je stavěná na základě principů třístupňové lekce.

Třístupňová lekce

Jedná se o didaktickou techniku, která vychází ze stádií psychického dospívání dítěte. Prvním stupněm je pojmenování. Předmětu, kterým se dítě zabývá, dáme jméno. Druhý stupeň se nazývá rozpoznání, který slouží k tomu, aby si dítě upevnilo nové slovo či představu. Můžeme klást dítěti pokyny: „*Podej mi to*“, „*Zvedni*“, „*Polož*“ apod. Třetím stupněm je ověřování. Ptáme se dítěte: „*Co to je?*“, „*Jaké to je?*“ apod. (Třístupňová lekce. [online]. [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/objevte-montessori/slovnicek/147-t/462-tristupnova-lekce>)

Giana Gobbi (1998) hovoří i o rozšířeném náhledu na tři stupně poznávání dítěte. V prvním stupni dítě přichází do kontaktu s předmětem, ve druhém stupni je dítě schopno s předmětem pracovat a ve třetím stupni je dítě schopno o předmětu komunikovat.

Prostor pro volnou hru

Poslední část kroužku je věnovaná samostatné činnosti dětí. Tato část probíhá od 17:30. Platí při ní obdobná pravidla, která platí v první části kroužku, tedy při příchodu dětí. Rodiče si postupně přicházejí pro děti a odvádějí je domů. Děti, které opouštějí kroužek samy, odchází nejpozději v 18:30.

4.2 Praktické aktivity

Praktické aktivity jsou zaměřeny na rozvoj samostatnosti u dětí. Aktivity pomáhají rozvíjet vztah k prostoru a jeho pochopení. Aktivity vedou děti především k samostatnosti v samoobslužných činnostech, k rozvíjení jemné i hrubé motoriky, upevnění hygienických dovedností, ke kontrole nad svými pohyby, ke zpřesňování pohybů, k vědomému vytváření svého pracovního prostoru nebo k lepší koncentraci a soustředěné činnosti. Aktivity zařazujeme do programu v průběhu celého školního roku. Děti dělají aktivity jednotlivě s případnou pomocí lektora. Průběh aktivit je postaven na základě trojstupňové lekce a je podrobně popsán v přílohách, kde je také doplněn o fotodokumentaci. U všech pořízených fotografií dětí mám souhlas jejich zákonných zástupců s jejich zveřejněním. Dále je u některých aktivit uvedena kontrola chyby – správnosti. Ta pomáhá dítěti v samostatné práci. Dítě samo pozná, zdali provedlo aktivitu správně, či nikoliv a není závislé na zpětné vazbě dospělého. U některých aktivit není kontrola chyby – správnosti popsána, protože aktivita má mnoho správných řešení. Také jsou popsány přímé cíle, které značí, čeho chceme aktivitou docílit a nepřímé cíle, což jsou doprovodné jevy, které napomáhají dítěti ve všestranném rozvoji. Popis aktivit obsahuje i podrobný popis materiálu a kroky přípravy lektora.

4.2.1 Aktivita: Mytí rukou

Prostředí: sociální zařízení

Materiál: umyvadlo s tekoucí vodou, mýdlo, dávkovač na mýdlo, papírové ubrousky, zásobník na papírové ubrousky, koš, schůdky

Přímé cíle:

Dítě je schopné umýt si ruce a zbavit je nečistot a poté si ruce vysušit papírovým ručníkem. (Srov. Kaul, Wagner, 2014)

Nepřímé cíle:

Dítě si upevňuje základní hygienické návyky, učí se samostatnosti v samoobslužných činnostech a rozvíjí jemnou i hrubou motoriku.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 1

Kontrola chyby-správnosti:

Dítě zbavilo své ruce nečistot. Kohoutek s vodou je uzavřený. Papírový ubrousek je v koši.

4.2.2 Aktivita: Přenášení židličky

Prostředí: sál

Materiál: židlička

Přímé cíle:

Dítě je schopné přemístit židli na určené místo. (Srov. Hainstock, 2018)

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí hrubou i jemnou motoriku, učí se kontrolovat a koordinovat své pohyby, trénuje přesnost pohybů a učí bezpečně manipulovat s nábytkem.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 2

Kontrola chyby-správnosti:

Dítě přemístilo židli na místo, na které zamýšlelo. Židle při manipulaci nezpůsobila hluk.

4.2.3 Aktivita: Mytí stolu

Prostředí: sál, kuchyňka

Materiál: umyvadlo, tekoucí voda, stůl, hadřík

Přímé cíle:

Dítě je schopné zbavit stůl nečistot. (Srov. Hainstock, 2018)

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí jemnou a hrubou motoriku, trénuje koordinaci pohybů, učí se udržovat pořádek a získává dovednosti v samoobslužných a praktických činnostech.

Příprava lektora:

Lektor připraví do kuchyňky suchý hadřík.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 3

Kontrola chyby-správnosti:

Stůl je čistý, nejsou na něm žádné nečistoty. Neteče voda, je zastavený kohoutek. Hadřík je pověšen na topení.

Poznámky:

Starší děti můžeme učit, jak stírat stůl, aby nečistoty nepadaly na zem, ale zůstaly v hadříku.

4.2.4 Aktivita: Zametání podlahy

Prostředí: sál

Materiál: smeták, smetáček, lopatka, koš

Přímé cíle:

Dítě je schopné zamést podlahu a zbavit ji nečistot. (Srov. Kaul, Wagner, 2014)

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí jemnou a hrubou motoriku, trénuje koordinaci svých pohybů, učí se udržovat pořádek a získává zkušenosti v praktických činnostech.

Příprava lektora:

Lektor před začátkem aktivity zkontroluje, zdali je smeták, smetáček a lopatka na obvyklém místě.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 4

Kontrola chyby-správnosti:

Podlaha je zbavena nečistot. Smetí je nasypáno v koši. Smeták, smetáček i lopatka jsou uloženy na původním místě.

4.2.5 Aktivita: Přenášení tácu

Aktivita je zaměřena na praktickou dovednost, přenesení tácu. Tác slouží dítěti jako pomůcka pro vytvoření přehledného pracovního prostředí, ale zároveň jako pomůcka při přenášení různých materiálů a pomůcek. Tác nabízí všechny pomůcky, které jsou třeba pro zdárné dokončení aktivity, tudíž dítě není rušeno dalšími předměty, které s aktivitou nijak nesouvisí. Díky tomu se může zlepšit koncentrace na aktivitu, ale také schopnost samostatně si připravovat prostředky pro dosažení svého cíle. Tác také slouží jako znamení pro ostatní děti, že tato pomůcka není aktuálně k dispozici, protože ji má někdo na svém tácu, tudíž se s ní chystá pracovat. Platí pravidlo, že si dítě může vzít jakoukoli pomůcku, kromě té, kterou má někdo jiný nachystanou na tácu. Zároveň děti vedeme k tomu, aby po skončení aktivity vracely pomůcky zpět na původní místo. (Montessori aktivity v domácím prostředí [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.samostatne-dite.cz/montessori-pedagogika-v-praxi/montessori-aktivity-v-domacim-prostredi-2/>)

Prostředí: sál

Materiál: polička, tác, stoleček

Přímé cíle:

Dítě je schopné samostatně přemístit tác z místa na místo.

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí hrubou i jemnou motoriku a učí se kontrolovat a koordinovat své pohyby. Aktivita vede dítě k tomu, aby bylo schopné vytvořit si svůj pracovní prostor.

Příprava lektora:

Lektor připraví tácy do poličky, na jejich obvyklé místo.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 5

Kontrola chyby-správnosti:

Tác je položen na stolečku, na místě, kde dítě sedí. Po skončení aktivity je tác umístěn zpět do štosu tácu v poličce.

4.2.6 Aktivita: Chystání pomůcek na táč

Prostředí: sál

Materiál: táč, lepidlo, nůžky, papír, pastelka, jehla s nití, korková tabulka, špendlíky, ikona lepidla, ikona nůžek, ikona papíru, ikona pastelky, ikona jehly s nití

Přímé cíle:

Dítě je schopné samostatně připravit pomůcky, které bude k jednotlivým aktivitám potřebovat.

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí koordinaci a přesnost svých pohybů, trénuje svou pozornost, rozvíjí praktické dovednosti.

Příprava lektora:

Lektor připraví korkovou tabuli. Připevní na ni ikony všech věcí, které bude dítě potřebovat a umístí ji na viditelné místo. Poté lektor připraví pomůcky. Ikony pomůcek musí korespondovat se skutečně připravenými pomůckami v poličce.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 6

Kontrola chyby-správnosti:

Na tácu je umístěn stejný počet položek, jako je počet ikon na tabuli. Táč je položen na stole, na místě, kde bude dítě dále pracovat. Po skončení aktivity jsou pomůcky i táč vráceny zpět na původním místě.

4.2.7 Aktivita: Přesýpání cizrny

Prostředí: sál

Materiál: táč, dvě misky, lžíce, cizrna

Přímé cíle:

Dítě je schopné přenést cizrnu pomocí lžičky z jedné misky do druhé, nebo přesypat cizrnu z jedné misky do druhé. (Srov. Kaul, Wagner, 2014)

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí jemnou motoriku, trénuje schopnost koncentrace, zpřesňuje své pohyby a cvičí koordinaci oko–ruka.

Příprava lektora:

Do poličky připravíme táč a na něj dvě misky, jednu prázdnou a jednu naplněnou cizrnou a lžící.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 7

Kontrola chyby-správnosti:

Cizrna je přemístěna z jedné misky do druhé, ať už pomocí lžičky, nebo přesypáním. Po skončení aktivity jsou pomůcky vráceny zpět na původním místě.

4.2.8 Aktivita: Rozdělování cizrny

Prostředí: sál

Materiál: táč, miska, skleněné kalíšky, lžice

Přímé cíle:

Dítě získává základní pojem o principu dělení. Dítě je schopné pojmenovat celek a polovinu.

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí jemnou motoriku, trénuje schopnost koncentrace, zpřesňuje své pohyby a cvičí koordinaci oko–ruka. Také se cvičí v praktických dovednostech a rozvíjí matematické myšlení.

Příprava lektora:

Do poličky na táč připravíme misku s cizrnou, dva skleněné kalíšky a lžící. Množství cizrny určíme tak, že nejprve cizrnou naplníme oba kalíšky, které poté přesypeme do velké misky. Jde nám o to, aby děti mohly cizrnu rozdělit na dvě poloviny beze zbytku.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 8

Kontrola chyby-správnosti:

Cizrna je z velké misky rovnoměrně přemístěna do dvou skelných kalíšků, v misce nezbyla žádná cizrna. Po skončení aktivity jsou pomůcky uklizeny zpět na původním místě.

Poznámky:

Pokud dítě obsáhne aktivitu, můžeme přejít k dalšímu kroku. Můžeme dítěti přidat další dva kalíšky, takže bude mít dohromady čtyři. Poté, co dítě rozdělí cizrnu do čtyř kalíšků, pojmenujeme kalíšek s cizrnou „čtvrtina“. Když dítě sesype jednu čtvrtinu a jednu čtvrtinu dohromady, pojmenujeme kalíšek „polovina“. Můžeme s dítětem porovnat objem cizrny v kalíších nazvaných „polovina“ a „čtvrtina“. Pokud sesypeme cizrnu ze všech kalíšků zpět do velké misky, pojmenujeme ji „celek“. Obdobně můžeme pokračovat s přidáváním dalších kalíšků.

4.2.9 Aktivita: Přelévání vody

Prostředí: sál

Materiál: ták, džbán s vodou, kalíšky, hadřík

Přímé cíle:

Dítě je schopné přelit vodu ze džbánu do kalíšků, aniž by ji rozlilo. (Srov. Kaul, Wagner, 2014)

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí schopnost soustředit se, cvičí jemnou motoriku a koordinaci oko–ruka. Dítě se učí přesným pohybům a rozvíjí samostatnost.

Příprava lektora:

Do poličky na ták připravíme džbán s vodou, skleněné kalíšky a hadřík. Množství vody ve džbánu určíme tak, že nejprve vodou naplníme kalíšky, které poté vylijeme do džbánu.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 9

Kontrola chyby-správnosti:

Voda je přelitá ze džbánu do kalíšků, aniž by se rozlila. Po skončení aktivity je tác vysušený a pomůcky jsou vráceny zpět na původním místě.

Poznámky:

U menších dětí pracujeme nejprve pouze s jedním kalíškem, kam vodu přelévají. U starších dětí můžeme počet kalíšků zvyšovat.

4.2.10 Aktivita: Práce s pipetou

Prostředí: sál

Materiál: tác, kalíšky, voda, potravinářské barvivo, pipeta, papírový ubrousek, hadřík

Přímé cíle:

Dítě je schopné pomocí pipety přenést tekutinu z jednoho kalíšku do druhého, aniž by se rozlila. (Srov. Slagmolen, 2017.[online],[cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <http://www.montessoricr.cz/inspirace/zajimave-cteni/701-objevuji-kapatko>)

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí jemnou motoriku, rozvíjí špetkový úchop, trénuje koordinaci a preciznost pohybů a koordinaci oko–ruka.

Příprava lektora:

Připravíme tác se dvěma kalíšky a pipetou. Do jednoho kalíšku nalijeme vodu a přidáme potravinářské barvivo. Barvivo rozmícháme.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 10

Kontrola chyby-správnosti:

Tekutina je přemístěná z jednoho kalíšku do druhého. Po skončení aktivity jsou pomůcky vráceny zpět na původní místo.

4.3 Aktivity rozdělené do tematických bloků

V následující části práce se věnuji popisu společných aktivit, které mají převážně kreativní charakter. Aktivity podporují rozvoj smyslů, praktické dovednosti, jemnou motoriku, respekt a zodpovědnost vůči přírodě, rozvoji estetického citění, přípravu na psaní apod. Aktivity jsou rozděleny do třech tematických bloků, podzim, zima a jaro, které kopírují časovou osu školního roku. Tyto aktivity dělají všechny děti společně pod vedením lektora. Aktivity jsou inspirovány prvky Montessori pedagogiky a jejich průběh je postaven na principu třístupňové lekce. Struktura popisu aktivit je obdobná jako při popisu praktických aktivit.

4.3.1 Podzim

4.3.1.1 Aktivita: Rozkvetlá louka

Prostředí: sál

Materiál: tácy, tabule s ikonami pomůcek, temperové barvy, ubrousky, palety, zelené fixy, tvrdý papír formátu A4

Přímé cíle:

Dítě je schopné pomocí prstových barev namalovat květinu. (Srov. Slagmolen, 2017.[online].[cit.2021-03-11].Dostupné z:

<https://www.montessoricr.cz/inspirace/zajimave-cteni/703-repka-olejka-nebo-vlci-mak>)

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí jemnou motoriku, své smyslové vnímání, konkrétně hmat. Také rozvíjí svou fantazii a tvořivost.

Příprava lektora:

Do poličky připravíme pomůcky tak, aby každé dítě mělo jednu k dispozici. Připravíme tabuli s ikonami všech pomůcek, které budeme používat, tác, tvrdý papír, paletu a fixy. Na stůl připravíme tempéry a ubrousky. Připravíme místo vhodné pro sušení výkresů.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 11

4.3.1.2 Aktivita: Tajuplný pytlík

Prostředí: venkovní prostory, zahrada, dětské hřiště, les

Materiál: látkové pytlíky, přírodniny

Přímé cíle:

Dítě je schopné rozpoznat hmatem jednotlivé předměty. (Srov. Hainstock, 2018)

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí své smysly, především hmat. Dítě se učí vnímat různé struktury povrchů, rozvíjí schopnost soustředit se a rozvíjí jemnou motoriku. Aktivita vede dítě ke smyslovému poznávání přírody na základě hmatu.

Příprava lektora:

Připravíme dětem do poličky látkové pytlíky, aby si před odchodem ven mohlo každé dítě jeden vzít. Připravíme tabuli s ikonou látkového pytlíku.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 12

Kontrola chyby-správnosti:

Kontrola zrakem. Poté, co pomocí hmatu určíme, o jakou přírodninu se jedná, zrakem ověříme, jestli jsme to uhodli správně.

Poznámky:

Pokud děti aktivitu zvládnou, můžeme přidávat počet přírodnin v pytlíku. Vyzveme děti, aby si našly další přírodniny a zapojily je do aktivity.

4.3.1.3 Aktivita: Obraz z přírodnin

Prostředí: venkovní prostory, betonový plac, zahrada, dětské hřiště, les

Materiál: přírodniny, křída

Přímé cíle:

Dítě je schopné pomocí přírodnin vytvořit obraz. (Srov. Valkounová, Daniš, 2019)

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí své kreativní dovednosti a fantazii, učí se vnímat okolní přírodu a její součásti. Dítě se učí spolupráci v kolektivu a rozvíjí komunikační dovednosti. Dítě prožívá čas venku, rozvíjí své pohybové dovednosti a zároveň hrubou i jemnou motoriku.

Příprava lektora:

Na betonové ploše nakreslíme kruh, čímž vymežíme prostor, ve kterém má obraz vznikat.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 13

Poznámky:

Pokud nemáme k dispozici prostor, kde bychom mohli nakreslit křídou kruh, vyznačíme prostor provázkem.

4.3.1.4 Aktivita: Pozorování jablka

Prostředí: sál

Materiál: tác, prkénka, jablka, dětské nože, papíry s natištěným podélným řezem jablka, tužky

Přímé cíle:

Dítě je schopné rozkrojit jablko, pozorovat a překreslit to, co vidí. Dítě je schopné pojmenovat jednotlivé části jablka. (Srov. Herman, 2016)

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí praktické dovednosti, učí se zacházet s nožem, rozvíjí samostatnost a učí se na základě smyslů – zraku, hmatu a chuti.

Příprava lektora:

Vytvoříme a vytiskneme pracovní listy s předtištěným řezem jablka. Připravíme dětem do poličky pomůcky tak, aby každé dítě mělo sadu pomůcek k dispozici. Připravíme tácy, nože, prkénka, jablka, tužky a pracovní listy s předtištěným řezem jablka. Na tabulku umístíme ikony pomůcek, které budou děti používat.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 14

Poznámky:

Jablka můžeme s dětmi nasbírat, pokud máme tu možnost. Budeme potřebovat jen košík. Při této aktivitě dbáme zvýšenou pozornost na opatrnost, aby se děti neporanily. U menších dětí, které se ještě s prací s nožem nesetkaly, by měla předcházet aktivita, při níž se děti seznámí s nožem a s krájením. Vhodnou plodinou ke krájení je například banán.

4.3.1.5 Aktivita: Korále z jeřabin

Prostředí: sál

Materiál: ták, látkový pytlíček, jeřabiny, nit, jehla, nůžky

Přímé cíle:

Dítě je schopno si z jeřabin vytvořit náhrdelník. (Srov. Hainstock, 2018)

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí jemnou motoriku, špetkový úchop, koordinaci oko – ruka a preciznost pohybů. Dítě se seznamuje s jeřabinami, s jejich strukturou a barvou.

Příprava lektora:

Připravíme do poličky pomůcky tak, aby každé dítě mělo jednu k dispozici. Připravíme látkové pytlíky, tácy, nůžky, jehlu a nit, přičemž nit už navlečeme na jehlu a na jejím konci ji zauzlujeme. Na tabulku nachystáme ikony pomůcek, které budou děti potřebovat.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 15

Poznámky:

Pokud nemáme k dispozici jeřabiny, můžeme použít jakékoliv sušené plody, například rozinky.

4.3.1.6 Aktivita: Šípkový čaj

Prostředí: sál, venkovní prostory

Materiál: látkový pytlík, tác, prkénko, dětský nožík, miska, čajové lžičky, med, skleněná konvička na čaj se sítím, hrnky, voda, varná konvice

Přímé cíle:

Dítě je schopné nasbírat šípky a připravit z nich šípkový čaj.

Nepřímé cíle:

Dítě se učí praktickým dovednostem, sběru šípků a přípravě čaje. Dítě se seznamuje s plodem růže, šípkem, a jeho možnostmi využití při přípravě čaje.

Příprava lektora:

Do poličky připravíme pomůcky tak, aby každé dítě mělo jednu k dispozici. Připravíme látkové pytlíky, tácy, prkénka a nože. V kuchyni si připravíme varnou konvici. Na stůl připravíme čajovou konvici se sítkem a hrníčky. Na tabulku nachystáme ikony pomůcek, které budou děti potřebovat.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 16

Poznámky:

Pokud nemáme v okolí šípek, můžeme šípky přinést nasbírané nebo použít šípky sušené. Příprava čaje ze sušených šípků se mírně liší. Při aktivitě je třeba dbát zvýšené opatrnosti, protože pracujeme s ostrým nožem a horkou vodou. Děti na tyto rizika musíme předem upozornit a během aktivity jim být nápomocní, je-li to třeba.

4.3.2 Zima

4.3.2.1 Aktivita: Malování v mouce

Prostředí: sál

Materiál: tác, mouka, barevné křídly, struhadla

Přímé cíle:

Dítě je schopné kreslit prstem do mouky nejrůznější útvary, či konkrétní tvary a znaky podle předlohy. (Srov. Poláková, 2019)

Nepřímé cíle:

Dítě si uvolňuje zápěstí, čímž trénuje správný pohyb při psaní, rozvíjí koordinaci oko-ruka. Dítě rozvíjí hmatové vnímání a seznamuje se se strukturou mouky. V případě, že dítě kreslí oběma rukama, zapojuje do aktivity obě mozkové hemisféry.

Příprava lektora:

Připravíme do poličky pomůcky tak, aby každé dítě mělo jednu k dispozici. Připravíme tácy, křídly, struhadla a misky s moukou. Na stůl připravíme kartičky s předlohami. Na tabulku nachystáme ikony pomůcek, které budou děti potřebovat.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 17

Poznámky:

Mouku není nutné barvit.

4.3.2.2 Aktivita: Hra na ticho

Prostředí: sál

Přímé cíle:

Dítě je schopno ztišit se, aktivně poslouchat a rozeznávat zvuky z okolí. (Srov. Poláková, 2019)

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí smyslovou činnost, především sluch. Aktivita vede děti ke zklidnění a ztišení. Dítě trénuje schopnost uklidnění se a koncentrace.

Popis aktivity: viz Příloha č. 18

Poznámky:

Nejprve zůstáváme po zaznění slov *“Poslouchejte, ticho”* nehybně a tiše stát jen pár vteřin. Opakováním aktivity můžeme tichý čas postupně prodlužovat.

4.3.2.3 Aktivita: Experiment s ledem

Prostředí: sál

Materiál: tácy, igelitové sáčky, talíře, led, vodové barvy, štětce, skleničky, džbán s vodou, solnička naplněná solí

Přímé cíle:

Dítě je schopné pozorovat tání ledu vlivem krystalek soli.

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí jemnou motoriku, učí se práci s vodovými barvami a trénuje správný úchop štětce.

Příprava lektora:

Připravíme do poličky pomůcky tak, aby každé dítě mělo jednu k dispozici. Připravíme igelitové sáčky, tácy, talíře, vodové barvy, skleničky a štětce. Na stůl připravíme džbán s vodou a solničku naplněnou solí. Na tabulku nachystáme ikony pomůcek, které budou děti potřebovat. Připravíme si led pro případ, že bychom s dětmi nenašli led venku. Do igelitových sáčků napustíme vodu a umístíme je do mrazáků.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 19

Poznámky:

S dětmi se můžeme bavit i o skupenstvích vody. Klademe jim otázky: „*Jakou teplotu má led?*“, „*Co se s ledem děje, když ho necháváme v místnosti, kde je teplo?*“ apod.

4.3.2.4 Aktivita: Sněhový řetěz

Prostředí: sál

Materiál: tác, nit, jehla, vata, nůžky

Přímé cíle:

Dítě je schopné vytvořit z vaty kuličky a navléct je pomocí jehly na nit, a tím vytvořit dekoraci se zimním motivem. (Srov. Slagmolen, 2016. [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/inspirace/zajimave-cteni/649-snehovy-retez>)

Nepřímé cíle:

Dítě si uvolňuje zápěstí a cvičí jemnou motoriku. Dítě si trénuje jemný úchop, koordinaci oko–ruka a provádění přesných pohybů. Dítě se seznamuje se strukturou vaty, čímž rozvíjí smyslové vnímání povrchů.

Příprava lektora:

Do poličky připravíme pomůcky tak, aby každé dítě mělo jednu k dispozici. Připravíme tácy, kousky vaty, jehlu s navlečenou nití a s uzlíkem na konci a nůžky. Na tabulku nachystáme ikony pomůcek, které budou děti potřebovat. Připravíme si další vatu do zásoby, abychom ji mohli dětem v průběhu aktivity doplňovat.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 20

4.3.2.5 Aktivita: Krmení pro ptáčky

Prostředí: sál

Materiál: tácy, šišky, provázky, nůžky, misky, sádlo, štětce, směs semínek

Přímé cíle:

Dítě je schopné samostatně vyrobit krmení pro ptáky. (Srov. Herrmann, 2017)

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí své smysly – svůj hmat, seznamuje se se strukturou šišky a semínek a také chuť, kdy dítě semínka ochutnává. Dítě rozvíjí praktické dovednosti, zručnost a jemnou motoriku.

Příprava lektora:

Připravíme do poličky pomůcky tak, aby každé dítě mělo jednu k dispozici. Připravíme tácy, provázky, nůžky, mističky, sádlo, štětce. Sádlo dětem připravíme do misek předem, aby změklo. Také připravíme každému dítěti misku se semínky. Na tabulku nachystáme ikony pomůcek, které budou děti potřebovat.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 21

Poznámky:

Bavíme se s dětmi o tom, proč v zimě připravujeme ptákům krmení, co ptáci jedí apod. S dětmi můžeme v následujících setkáních pozorovat ptáky, kteří semínka zobou a následně je pojmenovávat.

4.3.3 Jaro**4.3.3.1 Aktivita: Malování na pozorovací květináč**

Prostředí: sál

Materiál: tabule, ikony výtvarných potřeb, tác, pozorovací květináč, temperové barvy, paleta, štětec, sklenice, džbán s vodou

Přímé cíle:

Dítě je schopné pomocí temperových barev namalovat pozorovací květináč, dle vlastního vkusu.

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí své kreativní schopnosti a schopnost sebevyjádření pomocí malby a trénuje správný úchop štětce. Dítě rozvíjí svou fantazii a také jemnou motoriku.

Příprava lektora:

Pro každé dítě je třeba koupit pozorovací květináč. Do poličky připravíme pomůcky tak, aby každé dítě mělo jednu k dispozici. Připravíme tácy, pozorovací květináče, palety, štětce, skleničky, jeden džbánek s vodou a jedno balení temperových barev. Na tabulku nachystáme ikony výtvarných pomůcek, které budou děti potřebovat. Připravíme místo, kde necháme namalované květináče schnout.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 22

Poznámky:

Pokud si nejsme jisti, že v příštím kroužku dokážeme rozeznat, komu který květináč patří, doplníme k nim kartičky se jmény.

4.3.3.2 Aktivita: Zasazení čočky do pozorovacího květináče

Prostředí: sál

Materiál: tabule, ikony všech pomůcek, ták, pozorovací květináč, sáček do pozorovacího květináče, háčky na upevnění, kalíšky, lžičky, hlína (substrát), džbán s vodou, kapátko, čočka

Přímé cíle:

Dítě je schopné zasadit čočku do pozorovacího květináče a sledovat její růst. Dále je schopné rozpoznat a pojmenovat jednotlivé části rostlinky (klíček, kořeny, ...)

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí jemnou motoriku, špetkový úchop pomocí pipety, přesnost pohybů a koordinaci oko – ruka. Dítě rozvíjí své praktické dovednosti.

Příprava lektora:

Do poličky připravíme pomůcky tak, aby každé dítě mělo jednu k dispozici. Připravíme tabuli s ikonami všech pomůcek, které budeme používat, sáčky do pozorovacího květináče, misky, kalíšky, substrát, kapátko a čočku. Na stůl připravíme džbán s vodou.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 23

4.3.3.3 Aktivita: Setí semínek

Prostředí: sál

Materiál: tabule, ikony s pomůckami, tři malé květináče pro každé dítě, velká miska pod květináč pro každé dítě, džbánek s vodou, hlína (substrát), lžička, semínka, misky

Přímé cíle:

Dítě je schopné zasít semínko do květináče a pečovat o něj. Dítě si je vědomé toho, co semínko potřebuje k růstu – vodu, půdu, světlo apod.

Nepřímé cíle:

Dítě trénuje jemnou motoriku a přesnost pohybů. Dítě rozvíjí vnímání hmatem, seznamuje s texturou hlíny a semínek. Dítě rozvíjí své praktické dovednosti.

Příprava lektora:

Připravíme tabuli s ikonami všech pomůcek, které budeme používat. Do poličky připravíme pomůcky tak, aby každé dítě mělo jednu k dispozici. Připravíme tácy, lžičky, květináče – tři pro každé dítě, velké misky pod květináče, lžičky a malé misky se substrátem a se semínky. Na stůl připravíme džbán s vodou. Připravíme prostor, kam můžeme květináče s vysazenými semínky umístit.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 24

Poznámky:

O zasetá semínka je třeba pečovat i v době, kdy děti nejsou v kroužku. Proto je dobré, aby lektor přišel semínka zalít v průběhu týdne.

4.3.3.4 Aktivita: Pozorování růstu semínek v různých podmínkách

Prostředí: sál

Materiál: tabule, ikony s pomůckami, miska s květináči se vzrostlými semínky, neprůhledný kelímek od jogurtu, ikona s přeškrtnutou kapkou vody, izolepa, nůžky

Přímé cíle:

Dítě je schopné pozorovat růst rostlinky a reagovat na něj. Je schopné popsat, co se s rostlinou děje a jaké faktory mají na její růst vliv. Dítě je schopné vyjmenovat ideální podmínky pro růst rostliny. (Srov. Herrmann, 2017)

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí jemnou motoriku a přesnost svých pohybů. Dítě rozvíjí své pozorovací schopnosti a schopnost uvažovat o přírodě. Dítě rozvíjí své povědomí o přírodních zákonitostech.

Příprava lektora:

Připravíme tabuli s ikonami všech pomůcek, které budeme používat. Do poličky připravíme pomůcky tak, aby každé dítě mělo jednu k dispozici. Připravíme tácy, kelímky od jogurtu, ikony s přeškrtnutou kapkou vody a nůžky.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 25

Poznámky:

Rostlinky, kromě těch, které jsme se rozhodli nezavlažovat, musí lektor zavlažovat i v průběhu týdne.

4.3.3.5 Aktivita: Pestrobarevné květy

Prostředí: sál

Materiál: tác, papírové kapesníky, tužku, tři skleněné kalíšky pro každé dítě, potravinářské barvivo (žlutá, červená, modrá), džbán s vodou, kapátko, nůžky

Přímé cíle:

Dítě je schopné vyrobit pestrobarevnou květinu, přičemž dokáže správně použít nůžky a kapátko.

Nepřímé cíle:

Dítě rozvíjí jemnou motoriku, špetkový úchop a práci s nůžkami. Dítě rozvíjí své vnímání barev a zjišťuje, jak se vytváří nové barevné odstíny. (Srov. Slagmolen, 2017.[online].[cit.2021-03-11].

Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/inspirace/zajimave-cteni/680-zarive-kvety>)

Příprava lektora:

Do poličky připravíme pomůcky tak, aby každé dítě mělo jednu k dispozici. Připravíme tabuli s ikonami všech pomůcek, které budeme používat, tác, papírové kapesníky, skleněné kalíšky, kapátka, tužky, nůžky a potravinářská barviva. Na stůl připravíme džbán s vodou. Připravíme místo, na němž budeme vytvořené výrobky sušit.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 26

Poznámky:

Vyrobené pestrobarevné květy můžeme v příštím kroužku nalepit na papír a pomocí pastelek namalovat trávu a vytvořit tak obrázek pestrobarevné louky. Budeme k tomu potřebovat tvrdý papír formátu A4, lepidlo a pastelky.

4.3.3.6 Aktivita: Barvy kolem nás

Prostředí: procházka po vesnici, dětské hřiště, v přírodě, louka, les, zahrada

Materiál: vzorníky barev

Přímé cíle:

Dítě je schopné rozpoznat a pojmenovat jednotlivé barvy. Dítě je schopné rozlišit dvě stejné barvy a přiřadit je k sobě.

Nepřímé cíle:

Dítě se učí být pozorné k okolní přírodě a učí se o rozmanitosti svého okolí. Dítě rozvíjí své pohybové dovednosti.

Příprava lektora:

Pro každé dítě připravíme do poličky vzorník barev. Vzorníky upravíme tak, aby byly vhodné k našemu použití. Klasické vzorníky barev jsou příliš obsáhlé. Pro naše účely stačí vybrat několik listů s barvami, které předpokládáme, že v okolí nalezneme (hnědá, zelená, žlutá, bílá, oranžová, ...). Tyto listy ze vzorníku vystříháme a svážeme je. Tím vytvoříme nový vzorník, který bude snadnější pro použití. Předem si promyslíme místo, kam s dětmi půjdeme, popřípadě trasu, kterou budeme procházet. Je vhodné, aby předměty a přírodniny, které potkáme, nabízely pestrou škálu barev.

Popis aktivity a fotodokumentace: viz Příloha č. 27

Poznámky:

Pokud máme vhodný venkovní prostor, kde je k dispozici dostatek přírodnin, je lepší zůstat na jednom místě. Děti mají větší prostor pro samostatný pohyb.

Závěr

V bakalářském projektu je popsán zájmový útvar Montessori dílničky, určený pro děti předškolního věku. První část projektu je věnována popisu teoretického základu, z něž vychází praktická část projektu.

Tento bakalářský projekt slouží především lektorům zájmových útvarů, kteří na jeho základě mohou obdobný zájmový útvar realizovat. Projekt přichází s ucelenou strukturou, která je sestavená na základě zájmů a potřeb dětí s využitím prvků Montessori metody.

Teoretická část projektu provede lektora informacemi o poslání center volného času, seznámí jej se základy Montessori metody a s charakteristikou dětí předškolního věku. Projekt nabízí množství praktických aktivit, které pomáhají dětem rozvíjet samostatnost v samoobslužných činnostech, vztah k prostoru, v němž se vyskytují a s tím provázanou zodpovědnost za jeho stav. Kromě praktických cvičení projekt nabízí i řadu dalších aktivit, které jsou spojeny s ročním obdobím. Tyto aktivity u dětí podněcují rozvoj fantazie, vztahu k přírodě, učí je přirozenému přírodnímu cyklu, ale také pomáhají v rozvoji dovedností, které jsou pro děti předškolního věku důležité. Všechny aktivity jsou detailně popsány a doplněné o fotodokumentaci, což lektora vede ke konkrétnější představě o průběhu aktivity.

Projekt může také sloužit jako inspirace rodičům, pedagogům volného času či jiným pedagogickým pracovníkům, kteří pracují s dětmi předškolního věku a kteří chtějí napomoci dětem rozvinout jejich osobnost, jejich přirozené schopnosti a samostatnost.

Seznam použitých zkratek

CVČ – Centrum volného času

Seznam použitých zdrojů

Bibliografické zdroje

GANGLION BIGORDA, Laetitia, Sophie de MULLENHEIM a Shobana R. VINAY, 2017. *Jeden rok odpočinkových aktivit s dětmi: zábavné aktivity pro celou rodinu na 52 týdnů*. Přeložil Zuzana KLIMŠOVÁ. Praha: Svojtka & Co. ISBN 978-80-256-2038-0.

GOBBI, Gianna, 1998. *Listening to God with children: the Montessori method applied to the catechesis of children*. Loveland, OH: Treehaus, xii, 131 s. ISBN 1-886510-14-8.

HAINSTOCK, Elizabeth G, 2018. *Metoda Montessori a jak ji učit doma: předškolní léta*. Vydání druhé. Přeložil Eva ZAHRADNÍČKOVÁ. Praha: Euromedia. ISBN 978-80-7549-626-3.

HERRMANN, Ève, 2016. *Montessori aktivity pro děti: kniha na obohacování slovní zásoby, objevování přírody i světa*. Ilustroval Roberta ROCCHI, přeložil Martina BLAHNÍKOVÁ. Praha: Svojtka & Co. ISBN 978-80-256-1915-5.

HERRMANN, Ève, 2017. *100 aktivit Montessori: objevujeme svět*. Přeložil Jana CHARTIER. Praha: Svojtka & Co. ISBN 978-80-256-2138-7.

KAUFMANNOBÁ-HUBEROVÁ, Gertrud, 1998. *Děti potřebují rituály*. Praha: Portál. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-203-3.

KAUL, Claus-Dieter a Christiane WAGNER, 2014. *Montessori konkrétně: příručka celostního vzdělávání dětí – nápady pro praxi*. Praha: Maitrea. ISBN 978-80-7500-053-8.

KELLER, Wilhelm, Ilja HURNÍK, Vladimír POŠ, Jan DOSTAL, Eva KRÖSCHLOVÁ a Petr EBEN, 1969. *Česká Orffova škola. I, Začátky*. Praha: Supraphon.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA, ed, 2010. *Předškolní a primární pedagogika: Předškolní a elementární pedagogika*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-828-9.

KOTOVÁ, Marcela, 2019. *Rozhybej svůj jazýček: zábavné hry pro rozvoj řeči*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1955-9.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

MONTESSORI, Maria, 2018. *Absorbující mysl: vývoj a výchova dětí od narození do šesti let*. Přeložil Radek GLABAZŇA. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1393-2.

MONTESSORI, Maria, 2019. *Londýnské přednášky*. Přeložil Pavla LE ROCH. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1539-4.

MONTESSORI, Maria, 2012. *Tajuplné dětství*. Přeložil Jan VOLÍN. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-382-0.

POLÁKOVÁ, Petra, 2019. *Jak rozvíjet pohyb, emoce a smysly: pozorné a spokojené dítě*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0760-5.

RÝDL, Karel, 1999. *Principy a pojmy pedagogiky Marie Montessori: učební pomůcka pro veřejnost*. Praha: Public History. 63 s. ISBN 80-902193-7-3.

VALKOUNOVÁ, Tereza a Petr DANIŠ, 2019. *Nejlepší hry z lesních školek*. Brno: CPress. ISBN 978-80-264-2570-0.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál. ISBN 8071783080.

Internetové zdroje

Centrum volného času Vrbátky [online]. [cit. 2020-10-15]. Dostupné z: <https://cvc-volnasek.webnode.cz/>

Montessori aktivity v domácím prostředí [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.samostatne-dite.cz/montessori-pedagogika-v-praxi/montessori-aktivity-v-domacim-prostredi-2/>

SLAGMOLEN, Simona, 2017. Objevují kapátko. *Montessori ČR* [online]. [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <http://www.montessoricr.cz/inspirace/zajimavecteni/701-objevuj-kapatko>

SLAGMOLEN, Simona, 2017. Řepka olejka nebo vlčí mák. *Montessori ČR*. [online]. [cit.2021-03-11].

Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/inspirace/zajimave-cteni/703-repka-olejka-nebo-vlci-mak>

SLAGMOLEN, Simona, 2016. Sněhový řetěz. *Montessori ČR*. [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/inspirace/zajimave-cteni/649-snehovy-retez>

SLAGMOLEN, Simona, 2017. Zářivé květy. *Montessori ČR* [online]. [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/inspirace/zajimave-cteni/680-zarive-kvety>

Střediska volného času [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/strediska-volneho-casu>

Třístupňová lekce. *Montessori ČR*. [online]. [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/objevte-montessori/slovnicek/147-t/462-tristupnova-lekce>

Rozhovory

Rozhovor s Annou Žákovou, zakladatelkou CVČ Vrbátky, Vrbátky, 25. listopadu 2020

Rozhovor s Mgr. Miroslavou Gabrielovou, současnou vedoucí CVČ Vrbátky, Vrbátky, 15. 10. 2021

Online konference

LANGSTAFF, Anna, 2021. Příprava domácího prostředí in *Mezinárodní online Montessori konference: Jak podpořit neomezený potenciál dětství*. [online]. [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <https://rustspolecne.cz/mezinarodni-konference-jaro-2021/1-den/>

LETO, Frank, 2021. Hudba a děti in *Mezinárodní online Montessori konference: Jak podpořit neomezený potenciál dětství*. [online]. [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <https://rustspolecne.cz/mezinarodni-konference-jaro-2021/2-den/>

LU, James, GAO, Michelle, 2021. Den v domácím vzdělávání podle Montessori in *Mezinárodní online Montessori konference: Jak podpořit neomezený potenciál dětství*. [online].[cit. 2020-03-24].Dostupné z: <https://rustspolecne.cz/mezinarodni-konference-jaro-2021/3den>